

การศึกษารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวและนันทนาการ บนฐานทรัพยากรประเภทถ้ำ
A Study of Tourism and Outdoor Recreational Activities Design in Cave System Resources

คมเชษฐา จรุงพันธ์¹

E-mail: Khomchedtha Charungphan

โทรศัพท์: 08-1922-0657

บทนำ

“ถ้ำ” เป็นทรัพยากรธรรมชาติอย่างหนึ่ง ที่มนุษย์ได้ใช้ประโยชน์มาอย่างยาวนาน ทั้งเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย หรือใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและแหล่งนันทนาการ ซึ่งการจัดการถ้ำในประเทศไทย โดยเฉพาะในอุทยานแห่งชาติ จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจด้านการอนุรักษ์ เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ได้อย่างสมดุลและยั่งยืน ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว ในทุกภาคส่วน การศึกษาออกแบบกิจกรรมนันทนาการบนฐานทรัพยากรประเภทถ้ำ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับการบริหารจัดการพื้นที่แหล่งนันทนาการประเภทถ้ำในอุทยานแห่งชาติ เพื่อการใช้ประโยชน์ได้อย่างปลอดภัยและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อกำหนดมาตรการและรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวถ้ำและภูมิประเทศเขาหินปูน ในอุทยานแห่งชาติ ให้มีความเหมาะสม สอดรับกับการท่องเที่ยวในรูปแบบ New Normal ในถ้ำต้นแบบนำร่อง 10 แห่ง ในพื้นที่ 10 อุทยานแห่งชาติ ท้องที่ 9 จังหวัด ครอบคลุม 4 ภูมิภาคของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีการและแบบประเมินระดับศักยภาพแหล่งนันทนาการ (ERRP) และจำแนกช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ (ROS) ตามแบบประเมินฯ ปรับปรุงจาก ดรธรณี (2546; 2547), ดรธรณี และคณะ (2547;2549) และ นววรรณ และคณะ (2549) ตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทถ้ำ ตามแบบประเมินของ กรมการท่องเที่ยว (2557) และกำหนดขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านกายภาพ (PCC) เทียบค่ามาตรฐานขนาดพื้นที่ต่อคน สำหรับประกอบกิจกรรมนันทนาการต่อหนึ่งช่วง เวลาเดียวกัน (PCC of People At One Time (PCC, PAOT) ของ วิมลสิทธิ์ (2537)

ตารางที่ 1 รายชื่อลำดับแบบนำร่อง จำนวน 10 แห่งในพื้นที่ 10 อุทยานแห่งชาติ ท้องที่ 9 จังหวัด ครอบคลุม 4 ภูมิภาคของประเทศไทย

ภูมิภาค	จังหวัด	อุทยานแห่งชาติ	รายชื่อถ้ำ
1.เหนือ	1.เชียงราย	1.ถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน (เตรียมการ)	1.ถ้ำหลวง
	2.ลำปาง	2.ถ้ำผาไท (เตรียมการ)	2.ถ้ำผาไท
	3.พิษณุโลก	3.ทุ่งแสลงหลวง	3.ถ้ำเคียน-ถ้ำดาว
2.ตะวันออกเฉียงเหนือ	4.ขอนแก่น	4.ภูผาม่าน	4.ถ้ำพญานาคราช
	5.หนองบัวลำภู	5.ภูหินจอมธาตุ-ภูพระบาท (เตรียมการ)	5.ถ้ำเอราวัณ
3.กลาง – ตะวันตก	6.ประจวบคีรีขันธ์	6.เขาสารภ้อยยอด	6.ถ้ำพระยานคร
	7.กาญจนบุรี	7.เอราวัณ	7.ถ้ำพระธาตุ
		8.ไทรโยค	8.ถ้ำละว้า
4.ใต้	8.สุราษฎร์ธานี	9.เขาสก	9.ถ้ำประกายเพชร
	9.กระบี่	10.ธารโบกขรณี	10.ถ้ำผีหัวโต – ถ้ำลอด

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวและนันทนาการ เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบเชิงนิเวศ (ET) 7 แห่ง (70%), ธรรมชาติทั่วไป (NT) 2 แห่ง (20%) และแบบผจญภัย (AT) 1 แห่ง (10%) มีศักยภาพระดับสูง (H) 6 แห่ง (60%), ปานกลาง (M) 3 แห่ง (30%) และต่ำ (L) 1 แห่ง (10%) เขตช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ (ROS) อยู่ในเขตธรรมชาติกึ่งสันทนาการไฮยานยนต์ (SPM) 4 แห่ง (40%), เขตกึ่งพัฒนา (SD) 3 แห่ง (30%) เขตธรรมชาติกึ่งสันทนาการไม่ไฮยานยนต์ (SPNM) 2 แห่ง (20%) และเขตพัฒนามาก (D) 1 แห่ง (10%) มีมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทถ้ำ อยู่ในระดับดีมาก (★★★★) 6 แห่ง (60%) ระดับดี (★★★) 2 แห่ง (20%) ระดับปานกลาง (★★) และ ระดับดีเยี่ยม (★★★★★) อย่างละ 1 แห่ง (ร้อยละ 10% เท่ากัน) ตามลำดับสำหรับขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านกายภาพ (PCC) ในการรองรับกิจกรรมนันทนาการตามขนาดของพื้นที่ภายในถ้ำที่อุทยานแห่งชาติฯ เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชม (ตามค่ามาตรฐานขนาดพื้นที่ต่อคน สำหรับประกอบกิจกรรมนันทนาการ ต่อหนึ่งช่วงเวลาเดียวกัน PCC of People At One Time (PCC, PAOT)) พบพื้นที่รองรับกิจกรรมนันทนาการในถ้ำ และพื้นที่จุดชมวิว โดยถ้ำพระยานคร มีพื้นที่ PCC ในถ้ำมากที่สุดสามารถรองรับได้เท่ากับ 240 คน รองลงมาคือ ถ้ำเอราวัณ จำนวน 230 คน และถ้ำละว้า จำนวน 121 คน โดยประมาณตามลำดับ (ดังตารางที่ 2)

**ตารางที่ 2 ผลการประเมินรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวถ้ำและภูมิประเทศเขาหินปูนในอุทยานแห่งชาติ
จำนวน 10 แห่ง**

รายชื่อถ้ำ	รูปแบบ/ ระดับ ศักยภาพ	มาตรฐาน	ช่วงชั้นโอกาส ด้านนันทนาการ (ROS)	รองรับได้ PCC (คน)
1.ถ้ำหลวง	ET/H	★★★★	D	21.88
2.ถ้ำผาไท	ET/M	★★★★	SPM	81
3.ถ้ำเดือน-ถ้ำดาว	AT/M	★★★	SPNM	60.8
4.ถ้ำพญานาคราช	NT/M	★★★	SPNM	40
5.ถ้ำเอราวัณ	ET/L	★★	SD	230.63
6.ถ้ำพระยานคร	ET/H	★★★★	SPM	240
7.ถ้ำพระธาตุ	NT/H	★★★★	SPM	32
8.ถ้ำละว้า	ET/H	★★★★	SD	121.25
9.ถ้ำประกายเพชร	ET/H	★★★★	SPM	13.33
10.ถ้ำผีหัวโต – ถ้ำลอด	ET/H	★★★★★	SD	90 - 50

หมายเหตุ

รูปแบบกิจกรรม	ET = เชนิเวศ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ (ecotourism), NT = ธรรมชาติทั่วไป (conventional nature tourism)
นันทนาการ	AT = ผจญภัย (adventure tourism)
ระดับศักยภาพ	H = สูง (High) M = ปานกลาง (Moderate) L = ต่ำ (Low)
ช่วงชั้นโอกาส	เขตธรรมชาติสันโดษ (Primitive, P) เขตธรรมชาติกึ่งสันโดษไม่ใช้ยานยนต์ (Semi-Primitive Non-Motorized, SPNM)
ด้านนันทนาการ	เขตธรรมชาติกึ่งสันโดษใช้ยานยนต์ (Semi-Primitive Motorized, SPM) เขตกึ่งพัฒนา (Semi-Developed, SD)
ROS	เขตพัฒนามาก (Developed, D)
ระดับมาตรฐาน (คะแนน)	ดีเยี่ยม (>150) ★★★★★ ดีมาก (>125-150) ★★★★ ดี (>95-125) ★★★ ปานกลาง (>70-95) ★★ ต่ำ (>45-70) ★
ขีดความสามารถในการ	ค่ามาตรฐานขนาดพื้นที่/คน/หนึ่งช่วงเวลาเดียวกัน (People At One Time : PAOT)
รองรับได้ด้านกายภาพ (PCC)	พื้นที่ในถ้ำ เขต P, SPNM และ SPM = 7.5 ตร.ม./คน เขต SD และ D = 4 ตร.ม./คน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาได้เสนอแนะ แนวทางการบริหารจัดการกิจกรรมนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ โดยการพัฒนาพื้นที่ที่ต้องคำนึงถึงเขตช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ (ROS) และขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ (PCC) และควรสอดคล้องกับเขตการจัดการพื้นที่ (Zoning) ตามแผนการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติสำหรับด้านการท่องเที่ยว นั้น หากทุกคนมีความรับผิดชอบและปฏิบัติตามแนวทางและมาตรการ ตามหลักการสากลของการท่องเที่ยววิถีใหม่ (New Normal) โดยคำนึงถึงมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยเพื่อการท่องเที่ยว ตามที่ทางราชการกำหนด ก็จะสามารถท่องเที่ยวในแหล่งนันทนาการประเภทถ้ำและภูมิประเทศเขาหินปูน รวมถึงแหล่งนันทนาการประเภทต่างๆ ในอุทยานแห่งชาติได้อย่างปลอดภัยและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2557). **คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทถ้ำ**. สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- ดรรชนี เอมพันธุ์. (2546). **ระบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. ในเอกสารประกอบการสอน วิชา308424.การวางแผนจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- _____. (2547). **การจัดการการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ**. ในเอกสารประกอบการสอนรายวิชา 308511 หลักนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดรรชนี เอมพันธุ์, สุทัศน์ วรรณเลิศ และเรณูกา รัชโน. (2547). **คู่มือการจำแนกเขตท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยหลักการช่วงชั้นโอกาสทางด้านนันทนาการ (Recreation Opportunity Spectrum, ROS)**. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรุงเทพฯ.
- ดรรชนี เอมพันธุ์, เรณูกา รัชโน, อำนาจ รักษาพล, มยุรี นาสา และ จุฑารัตน์ ขาวคม. (2549). **ข้อมูลการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดเชียงใหม่ ในรายงานฉบับสุดท้าย สารสำคัญประกอบแผนแม่บทเพื่อพัฒนาโครงสร้างการท่องเที่ยว ด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดเชียงใหม่**. องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ.
- นภวรรณ ฐานะกาญจน์, วันชัย อรุณประภารัตน์, นันทชัย พงศ์พัฒนานุรักษ์, รติกร น่วมภักดี และธีรพงษ์ ชุมแสงศรี. (2549). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (เล่มที่ 1) โครงการ “ระบบสนับสนุนการวางแผนการจัดการแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติ อย่างยั่งยืน ระยะที่ 1”**. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. (2537). **พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม : มูลฐานทางพฤติกรรมเพื่อการออกแบบและวางแผน**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.